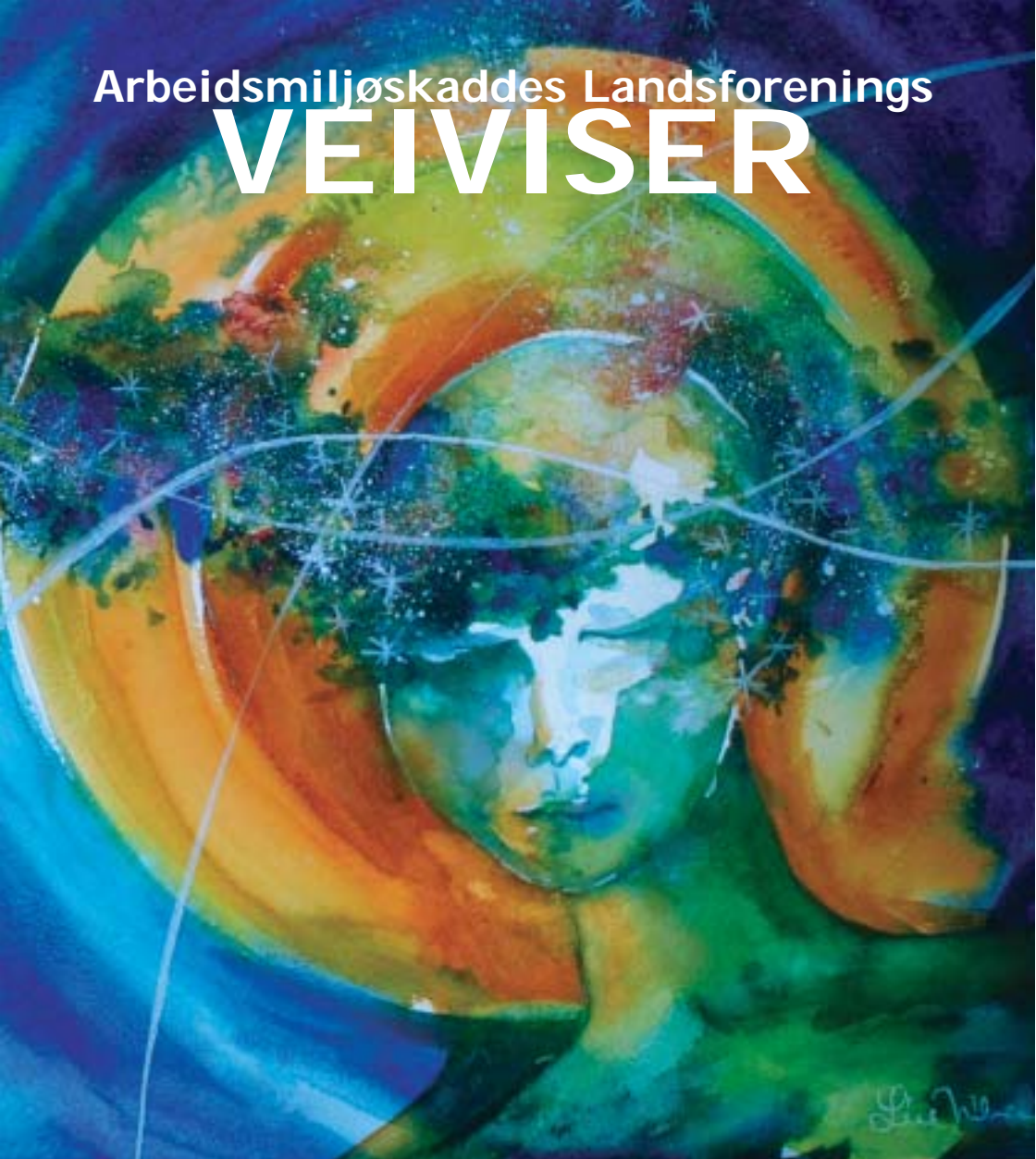

Arbeidsmiljøskaddes Landsforenings
VEIVISER

FOR DEG SOM

- arbeider med helseskadelige stoffer
- er under utredning
- har fått varige helseskader
- er pårørende eller interessert

Idé og tekst: Oddvar Petersen, A.L.F
Forside og illustrasjoner: Lise Nilsen, www.justliss.com
Layout: Torill Older
Opplag: 75.000

Redaksjonen er avsluttet 31. mars 2003
Revidert mars 2008

Denne trykksaken er godkjent av A.L.Fs fagråd
Arbeidsmiljøskaddes Landsforening retter en
stor takk til fagrådet for all bistand.

Innhold

Forord	4
Hvem er vi, hva gjør vi, hva vil vi?	5
Likemannsarbeid i lokallagene	7
Pårørende	8
Fagrådet	9
Løsemiddeleksempler	9
Hva er løsemidler?	10
Hva er isocyanater?	11
Hva er organofosfater?	12
Hva er kjemisk overfølsomhet?	13
Hva er KOLS?	13
Graviditet og helseskadelige stoffer	14
Kjennetegn på skader	15
Yrkeshistorie	16
Utredning om mulige skader	17
Skader du kan pådra deg ved uvetting omgang med helseskadelige stoffer i arbeidsmiljøet ditt!	18
Fritt sykehusvalg og reiseutgifter	20
Pasientrettigheter ved ny vurdering	20
Behandling og oppfølging	21
Melding av yrkesskade eller yrkessykdom	22
Rettigheter fra folketrygden	23
Hva med forsikringsselskapet?	24
Rettigheter fra forsikringen	25
Utdrag av arbeidsmiljøloven	27
Huskeliste	30
Oppsummering	31
Medlemsfordeler	33

Forord

Velkommen til Arbeidsmiljøskaddes Landsforenings «Veiviser».

Denne publikasjonen er ment å være et hjelpemiddel til deg som har behov for eller er interessert i å vite mer om løsemidler og andre helseskadelige stoffer, diagnoser, likemannsarbeid, lover og rettigheter. «Veiviseren» er bygget opp rundt forskjellige aktuelle emner på bakgrunn av erfaringer fra råd og veiledningsarbeidet A.L.F utfører og gitt en kort og lettfattelig tekst, uten å forringe budskapet.

Det har vist seg at det er et meget stort behov for denne type informasjon og temaene som er nevnt i denne publikasjonen skulle kunne gi svar på de fleste av spørsmålene mange sitter med etter å ha blitt syk eller skadet. Publikasjonen gir også nyttig informasjon til de som er opptatt av HMS-arbeid på sine arbeidsplasser og som vil ha bedre kunnskaper omkring arbeidsmiljøskader og rettigheter.

Pårørende til personer som har ervervet sykdom eller skade relatert til arbeidsmiljøet, vil også ha god nytte av informasjonen «Veiviseren» gir. Dette for å kunne mestre en ny livssituasjon og samtidig være i stand til å forstå den skadedes problemstillinger og gi støtte når det er nødvendig.

Lover og forskrifter endrer seg fra tid til annen. Dette gjelder også de lover og forskrifter som er nedtegnet i denne publikasjonen. Dette er en prosess som dessverre kan forårsake at det kan oppstå feilinformasjon etter en eventuell endring av lovteksten. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening anbefaler at man for sikkerhets skyld undersøker om en endring er foretatt. Eventuelle fremtidige endringer i lovverket vil bli oppdatert på våre hjemmesider.

For ytterligere informasjon eller formidling av kontakt til ditt lokale lag, kan A.L.F kontaktes per telefon, telefaks eller via e-post.

Viktige adresser og telefonnummer:

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
Telefon: 24 10 24 00
Telefaks: 24 10 24 99

Støtt oss i vårt arbeid.
Bli medlem!

E-post: helseskader@nhf.no
A.L.Fs hjemmesider: www.alfnorge.no

Hvem er vi, hva gjør vi, hva vil vi?

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening, forkortet A.L.F, ble stiftet i 1986 som Landsforeningen for Løsemiddelskadde og endret navn i 2002.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening er en partipolitisk og religiøst uavhengig interesseorganisasjon for personer med sykdommer eller skader som har eller kan mistenkes å ha sammenheng med arbeidsmiljøforhold.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening er landsomfattende med fylkeslag eller kontakter i alle fylker.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening arbeider for å ivareta interesser og rettigheter til personer med ervervete sykdommer og skader grunnet eksponering av løsemidler og andre helseskadelige stoffer i forbindelse med arbeidsmiljøet. Foruten det å ivareta interessene til de med ervervete sykdommer og skader, skal landsforeningen også ivareta interessen til de pårørende.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening skal likeledes ivareta interessene til personer som kan være utsatt, eller stå i fare for å bli påført sykdommer eller skader i forbindelse med utøvelse av sine yrker.

I den forbindelse fremstår landsforeningen som et ressursorgan i arbeidet med å forebygge og å informere om løsemiddelskader og andre sykdommer eller skader relatert til omgang med helseskadelige stoffer, og gi opplysninger til de som vil vite mer om disse problemene.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening driver informasjonsarbeid om skadevirkninger og konsekvenser, og hva en bør ta hensyn til for å unngå sykdom og skader, for eksempel bruk av nødvendig og hensiktsmessig verneutstyr. Landsforeningen skal markere seg i sammenhenger der risikoen for sykdommer eller skader er til stede.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforeningen har likemannstilbud i alle fylkeslag. Likemannsarbeidet går ut på at utvalgte og kursete personer innen A.L.F, gjennom private samtaler, deler erfaringer med andre som har liten eller ingen kunnskap om problematikken rundt en ervervet helseskade. Dette er en viktig del av arbeidet A.L.F gjør.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening skal søke etter å ha et tett samarbeid med de statlige og kommunale myndigheter, fagforeninger, bedriftshelsetjenester, tillitsvalgte, verneombud, arbeidsgivere og deres organisasjoner, slik at den type kunnskaper landsforeningen sitter inne med kommer andre til gode.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening skal arbeide for at forholdene i forbindelse med diagnostisering av sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet skal foregå på en forsvarlig måte og at utredningene er i tråd med de etiske og medisinske retningslinjene.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har som mål å opprette mestrings- og rehabiliteringstilbud for arbeidsmiljøskadde i Norge.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening er tilsluttet Norges Handikapforbund og kan tilby en rekke gode medlemsfordeler.

Det utgis et eget medlemsblad, «Syndrom». Bladet utgis fire ganger per år og presenterer aktuelt stoff, nytt fra lokallagene og annen viktig informasjon.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har et fagråd sammensatt av spesialister innenfor jus, psykologi, yrkeshygiene, arbeidsmedisin og trygderettigheter samt sosionom.

Landsforeningen har likemannstilbud i alle fylkeslag.
Dette er en viktig del av arbeidet A.L.F gjør.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforenings arbeid bygger på at alle mennesker har de samme grunnleggende behov og rettigheter, og at alle mennesker er likeverdige.

På bakgrunn av dette aksepterer vi ikke at sykdom eller skade skal resultere i diskriminering, eller økonomiske og sosiale ulikheter.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening vil bl.a. gjennom samtaler med de pårørende, øke kunnskapen og forståelsen for de arbeidsmiljøskaddes problemer med å mestre hverdagen både praktisk og sosialt.

Vi arrangerer seminarer og forelesninger hvor helsepersonell, bedriftsledere, fagforeninger, tillitsvalgte, vernepersonell, yrkesutøvere og andre interesserte kan delta, slik at vi gjennom våre erfaringer og med våre kunnskaper kan øke forståelsen for, og motivasjonen til å arbeide aktivt for å bedre helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet i bedrifter hvor dette er nødvendig.

Vi arbeider etter prinsipper som:
Kontakt – Støtte – Mestring

Likemannsarbeid i lokallagene

Definisjon av likemannsarbeid

Likemannsarbeid er kontakt mellom to eller flere personer med sammenfallende diagnose og/eller livssituasjon. Det går ut på å dele erfaringer med andre mennesker som har liten eller ingen kunnskap om hva som skjer etter at en sykdom/skade har oppstått.

Kontaktens hensikt er å formidle eller bearbeide praktiske og følelsesmessige erfaringer som andre kan dra nytte av under bevisstgjøring av egen situasjon. A.L.F har likemannstilbud i fylkes- og lokallagene.

Likemannsarbeid er ikke et tilfeldig møte mellom to eller flere mennesker, men en organisert kontakt som er formidlet med utgangspunkt i menneskers behov for kontakt og støtte i sin mestring av en endret livssituasjon.

Målsetting

Bevisstgjøring på egen livssituasjon.
Å tilpasse seg en ny livssituasjon.
Få økt kunnskap om egen diagnose.
Få økt kunnskap om muligheter og rettigheter.

Tilbudet kan bestå av samtalegrupper, besøkstjeneste eller telefonkontaktmøter.

Krav til likemannsarbeidet

Arbeidet skjer på den skaddes premisser. Tilbudet omfatter også at skadde og pårørende kan møtes i samtalegrupper. Likemenn har full taushetsplikt.

Det overordnede målet

Bedre livskvalitet gjennom større forståelse mellom pårørende og den skadde, slik at konflikter unngås.

Arbeidet skal føre til

- Synliggjøring og løsning av problemene sammen med andre.
- Å øke selvtilliten ved mestring i samvær med andre.

Som følge av likemannsarbeidet kan en få

- Bedre nettverk
- Økt selsikkerhet
- Bedre selvinnsikt
- Redusert sosial isolasjon

For A.L.F er det viktig å motivere til å delta i fylkes- eller lokallagenes aktiviteter. For mange er det naturlig å bruke telefon som bindeledd mellom mennesker. Mye likemannsarbeid utføres på denne måten og er et verdifullt tilbud.

Besøkstjeneste kan nyttes når den skadde har bedt om det. Det er likemenn som besøker den skadde i den skaddes eget miljø.

A.L.F arrangerer, i samarbeid med andre landsforeninger, kurs i likemannsarbeid.

Pårørende

Når en person blir skadd får dette store konsekvenser for familien. Det vil igjen gi seg utslag i den skaddes situasjon og kan i mange tilfeller medføre til psykiske belastninger i tillegg til sykdommen. Det er derfor viktig at de pårørende sammen med den skadde blir informert om hva en ervervet yrkesrelatert skade innebærer og hvordan en best skal takle en vanskelig familiær situasjon. Mangel på slik kunnskap hos de pårørende skaper ofte unødige konflikter.

Pårørende bør få god kjennskap til hva som er årsaken til at den skadde har endret personligheten. A.L.F kan være behjelpelig med samtaler om problemene å prøve og finne løsninger som en kan leve med.

Den skadde har i mange tilfeller nok med seg selv og samlivet kan derfor bli vanskelig, ikke minst på grunn av den store uvitenheten om slike skader. Ved sykdom er det ikke uvanlig at den økonomiske situasjonen blir vanskelig. Det er med på å forsterke fortvilelsen.

I tillegg er det viktig at pårørende blir tatt med i behandlings og oppfølgingsperioden.

Symptomer som hodepine, irritasjon og ukontrollerte aggresjonsutbrudd fører ofte til at familien må ta hensyn og tilpasse seg den skadde, noe som i sin tur kan føre til skyldfølelse hos den skadde.

Videre har de som er løsemiddel-skadd problemer med å følge med i samtaler på grunn av svekket kon-

sentrasjon og oppmerksomhet, samt vansker med å finne ord.

Vansker med å mestre aggressivitet er et sosialt handikap. For å skjule sine problemer er det vanlig at den skadde isolerer seg og ofte er det ektefellen som må representere familien utad. Med andre ord får den skadde ofte stadig færre kontakter med andre og blir mer og mer avhengig av sin ektefelle og øvrige familie.

I A.L.F har man erfaringer med at den skadde i tillegg har vært utsatt for mobbing av kolleger, på det tidspunktet den skadde ennå var i virksomhet på arbeidsplassen. Mobbingen kan ha vært et resultat av at den skadde ikke har mestret sitt arbeid og den sosiale samhørigheten med kolleger som tidligere, på grunn av tiltakende tretthetsfølelse, prestasjonstap, irritasjon og aggressivitet.

I tillegg søker mange seg til aktiviteter som ikke inkluderer andre.

Personer med en yrkesrelatert skade er en gruppe som ofte må førtidspensjonere seg eller bytte yrke. Det å avslutte sitt yrke før tiden oppleves av mange som et personlig nederlag og det å bytte yrke oppleves ofte som en degradering. For mange blir dette en belastning som kommer i tillegg til de direkte symptomene. I slike situasjoner er det viktig å opprettholde kontakten med arbeidsplassen og sine tidligere kolleger. Den skadde kan i mange tilfeller gi sine tidligere kolleger gode råd ut fra sin egen erfaring.

Fagrådet

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har knyttet til seg et eget tverrfaglig fagråd som består av spesialister innenfor de forskjellige områder som berører våre medlemmer.

Fagrådet består av

- Jurister
- Yrkeshygienikere
- Psykolog
- Sosionom
- Trygdefunksjonær
- Spesialist i arbeidsmedisin
- Leder og styremedlem fra A.L.Fs hovedstyre
- Sekretær

Fagrådet har jevnlig møter og tar opp saker som vedrører både den offentlige og private sektoren, helse, miljø, sikkerhet, rettigheter og kvalitetssikring. I tillegg fungerer fagrådet som konsulenter for hovedstyret.

Eventuelle saker som ønskes fremlagt for fagrådet, sendes via A.L.Fs hovedstyre for tilrettelegging.

Fagrådet skal ikke påta seg generell saksbehandling, men kan gi råd og veiledning i enkelte saker som er av prinsipiell betydning.

Alle henvendelser som inneholder sensitive opplysninger er underlagt taushetsplikt i henhold til offentlighetsloven.

Løsemiddel-eksempler

Eksempler på noen av de mest benyttede løsemidlene innen industrien i Norge:

Petroleumsdestillater

- White spirit
- Mineralisk terpentin
- Ekstraksjonsbensin

Aromatiske hydrokarboner

- Toluen
- Xylen
- Styren

Halogenerte forbindelser

- 1,1,1,-Trikloretan (Metylkloroform)
- Trikloretylen (t r i)
- Perkloretylen (per)_
- Diklormetan (metylenklorid)
- Klorfluorforbindelser

Alkoholer

- Etanol
- Metanol
- Isopropanol
- Butanol

Andre oksygenerete hydrokarboner

- 2-Butanon
- Aceton
- Etylacetat
- Glykolestere

Hva er løsemidler?

Løsemidler er stoffer som løser opp andre stoffer. Kjente løsemidler er for eksempel aceton, benzen, isopropanol (alkohol), perkloretylen, styren, trikloretylen (tri), terpentint og white spirit.

Særlig farlige er de organiske løsemidlene som er fettløselige, som heksan, toluen, white spirit og mineralsk terpentint. Slike løsemidler finnes f.eks. i maling og lakk.

Løsemidlene vil under bruk gå over i gass eller dråpeform (aerosol) og trekkes ned i lungene med åndedrettet og føres videre ut i kroppen via blodbanen. Mange løsemidler har også evnen til å trenge gjennom huden og på den måten bli ført videre med blodbanen.

På grunn av sine kjemiske egenskaper kan de over tid skade slimhinner, hjerne og sentralnervesystemet. Løsemidlene angriper i tillegg vitale organer som lever og nyrer. Benzen påvirker benmargen og kan føre til blodkreft og andre blodsykdommer. Langvarig påvirkning av løsemidler kan svekke forplantningsevnen. Svært kraftig påvirkning av klorerte løsemidler, for eksempel tri, kan skade hjertet og gi alvorlig funksjonsforstyrrelser.

Skadene som følge av løsemiddelbruk kommer snikende. De første symptomene på at personer kan være i faresonen for å utvikle løsemiddelskade kan være akutt hodepine, svimmelhet, tretthet, kvalme og oppkast. Etter hvert, hvis ikke løsemiddeleksponeringen opphører, kan tilstanden forverres og i tillegg til nevnte symptomer kan man risikere at konsentrasjon og hukommelsesevnen svekkes. Sløvheter, depresjoner, personlighetsendringer, økt aggresjon og prestasjonstap er noen av de varige skadene du kan bli utsatt for.

Arbeider du med løsemidler og merker akutsymptomer og de kan føres tilbake til bruk av løsemidler, må du øyeblikkelig sørge for at løsemiddeleksponeringen opphører. Du må da ta forholdsregler slik at ikke ytterligere skadevirkninger oppstår.

Bruk hensiktsmessig og godkjent beskyttelse, slik at du ikke utsetter deg for videre eksponering. Husk at mange av de skadene du kan pådra deg er uhelbredelige.

(Se avsnitt om arbeidsmiljølovens §§.)

Hva er isocyanater?

Materialer og stoffer som inneholder isocyanater benyttes på stadig flere arbeidsplasser, der de i mange tilfeller inngår som en bestanddel i maling og lakkprodukter.

Isocyanater er ellers en viktig bestanddel i skumgummi, fleksibelt skum, lim til disse produktene og en lang rekke andre polyuretanholdige plastprodukter.

Isocyanater representerer en helsefare i de fleste bransjer. I bilbransjen og oljebransjen er det i tillegg til lakkering med polyuretanlakk, som er et isocyanatprodukt, også bearbeiding av slike lakkerte flater, som sliping og sveising. Videre kan man liste opp: Byggebransjen, elektrikere, elektronikkarbeidere som arbeider spesielt med kretskort og optiske fibre, helsearbeidere som driver med gipsing og bandasjelegging, grafisk bransje, mineralullarbeidere, plastbransjen, gjenvinning og en lang rekke andre. Listen blir stadig utvidet ved at det registreres isocyanateksponering i nye og ofte uventede arbeidsoperasjoner.

Isocyanater tas opp i kroppen gjennom øvre og nedre luftveier, mage, tarm og hud.

Den som får helseskader av isocyanater kan karakteriseres som kjemisk invalid. Den alvorligste helseeffekten av isocyanater er astma med periodevise anfall av hoste og tung pust, piping i brystet og redusert lungefunksjon. Allergiske reaksjoner er også utbredt.

Får man først påvist isocyanatastma, er det en dårlig prognose. Redusert lungefunksjon kan ikke vinnes tilbake. Behovet for behandling og medisinerer vil i mange tilfeller være livsvarig.

Personen vil etter hvert reagere på en lang rekke andre stoffer som vi omgir oss med til daglig, for eksempel parfymen, toalettartikler, rengjøringsmidler, tekstiler og byggematerialer (se avsnittet om kjemisk overfølsomhet).

Det blir tilslutt ganske uholdbart for den skadde å oppholde seg ute blant andre mennesker. I tillegg vil det også bety store belastninger for familien, da alle er nødt til å ta hensyn til den kjemiske overfølsomheten til den skadde.

Hva er organofosfater?

Organofosfater er en gruppe kjemikalier som har et meget stort anvendelsesområde. De brukes i alt fra flammehemmende tilsetning i polyuretanskum og flammehemmende tekstilimpregnering, til sprøytemidler mot insekter, nervegasser utviklet til krig og som tilsetning til industrioljer.

I mange turbin- og hydraulikkoljer er det krav til spesielle smørende, temperaturbestandige og brannhemmende egenskaper. Det gjør at det er en utstrakt bruk av organofosfat-forbindelser i slike oljer.

Dessverre har mange organofosfater vist seg å være svært helsefarlige ved hudkontakt, innånding og opptak gjennom mage og tarm. Helsekadene er svært sammensatte, men de alvorligste effektene er at stoffene ødelegger nervesystemet ved å blokkere/kutte det fine ledningsnett som overfører nerveimpulser til kroppens muskler.

Eksponering kan gi en rekke ulike symptomer som hodepine, kvalme, smerter i mageregionen, nummenhet og lammelser i føtter og hender. Enkelte tilsetningsstoffer kan gi en forsinket reaksjon som først gir lammelse og nedsatt førlighet flere uker etter eksponering. Det kan derfor godt tenkes at eksponering for kompressor-, turbin- og hydraulikkoljer er blitt oversett når folk som har jobbet med disse stoffene har utviklet sykdom og varige helseskader.

På oljeinstallasjoner benyttes store turbinmotorer til produksjon av elektrisk kraft. Dette er samme type motorer som benyttes i rutefly. Offshore har det dukket opp tilfeller hvor folk som har vært eksponert for turbinoljer har fått diagnosen multippel sklerose (MS), men uten at mulige effekter av organofosfater har vært vurdert. På Statfjord-feltet er det eksempelvis en pågående «MS-sak» uten at den omfattende utenlandske kunnskapen om organofosfater er med i vurderingen.

I utlandet har det også vært særskilt oppmerksomhet på flygere og flybesetning som har vært involvert i episoder hvor oljelekkasjer har ført til alvorlig forgiftning av flymannskapet. Det er vist at kraftig oppvarming (termisk dekomponering) av organofosfater kan utvikle kjemiske forbindelser som virker som nervegasser. Det er blant annet slike mekanismer en tror kan ha medvirket til akutt forgiftning av flymannskap.

Hva er kjemisk overfølsomhet?

Det er holdepunkter for at personer som er utsatt for sterk påvirkning fra kjemiske stoffer kan utvikle kjemisk overfølsomhet som gjør at vedkommende etter hvert reagerer med sterkt ubehag også ved mindre påvirkninger av kjemikalier generelt. Noen har vært utsatt for skadelige stoffer i en årrekke, mens andre igjen har utviklet sykdom etter relativt kort eksponeringstid.

Tilstanden kjennetegnes ved at de som rammes reagerer med sykdomssymptomer på kjemiske stoffer, selv i meget lave konsentrasjoner. De som blir syke får symptomer fra flere organsystemer, oftest fra sentralnervesystemet og luftveiene. En del personer får i tillegg psykiske problemer som kan skyldes virkninger av de kjemiske stoffene i seg selv, eller på grunn av de belastningene som oppstår som følge av sykdommen.

Mange får relativt store helseproblemer eller blir mer eller mindre invalidisert som følge av eksponering i arbeidsmiljøet. Årsaken til symptomene er omstridt og overfølsomheten kan ikke påvises ved objektive funn ved medisinske utredninger. Tilstanden opptrer relativt ofte sammen med andre kjemiske helseskader, herunder løsemiddelskader/toksisk encefalopati, astma, slimhinneproblemer osv.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har brakt i erfaring at de fleste som har pådratt seg denne lidelsen har vanskeligheter med å få den godkjent som sykdomsdiagnose eller yrkessykdom av trygdemyndighetene.

Hva er KOLS?

Kronisk bronkitt og emfysem kalles med en fellesbetegnelse for kronisk obstruktiv lungesykdom (forkortes KOLS). Obstruksjon vil si hindring eller sperring. Ved obstruktiv lungesykdom er luften hindret i å pustes fritt inn og ut.

Kronisk bronkitt vil si at du har hatt hoste med oppspytt i mer enn tre av årets måneder, i mer enn to påfølgende år. Tilstanden skyldes kroniske betennelsesforandringer med etterfølgende dannelse av arr i luftveiene.

Emfysem (lungeødem) betyr at veggene i luftrørsblærene i lungene er ødelagt. Dvs. at gassutvekslingen i blodet blir redusert. Det er ikke uvanlig at personer med emfysem også lider av kronisk bronkitt.

Spesielt utsatte yrkesutøvere er for eksempel ansatte i bakerier, gruve- og bergverkindustrien, sementvarebransjen, aluminiumsindustrien, skipsbygging og saneringsbransjen og ellers hvor luftbårne støvpartikler og helseskadelige gasser forekommer i arbeidsmiljøet.

Sykdomstegn. Kronisk hoste med oppspytt. Piping i brystet. Anstrengelser fører til tung og raskere pust, og dette blir verre så lenge sykdommen har vart. En plutselig forverring av symptomene har ofte sammenheng med akutt infeksjon av virus eller bakterier.

Graviditet og helseskadelige stoffer

Det er mange forhold i arbeidsmiljøet som kan ha uheldige virkninger både på kvinnen og mannens evne til å få barn. Skader kan skje før en graviditet, i og med at kvinnens og mannens kjønnseller har blitt skadet før en befruktning har funnet sted, slik at fosteret ikke utvikles. Resultatet kan bli en abort tidlig i svangerskapet, så tidlig at det ikke registreres. Resultatet kan i verste fall bli ufrivillig barnløshet.

Skadde kjønnseller kan også gi opphav til fosterdanning, hvor skaden kan reparere seg selv eller at fosteret kan få misdannelser. Ved problemer med ufrivillig barnløshet eller barn født med misdannelser eller skader, er det viktig å kartlegge arbeidsmiljøforholdet, om dette kan være årsaken.

Kjemiske stoffer som kan være uheldig for barnet eller evnen til å få barn:

(listen er ikke fullstendig)

- Ugressmidler og insektgifter
- Medikamenter. (narkosegasser, cytostatika, etylenoksid)
- Organiske løsemidler. (trikloretylen, toluen, enkelte glykoletere, white spirit)
- Metaller. (bly, kvikksølv, kadmium, krom, nikkel, mangan – flere av disse lagres i kroppen i lang tid)
- Gummi- og plastråstoffer. (vinyklorid, styren, akrylater, formaldehyd, kloropren)
- Giftige gasser. (kullos, svovelvannstoff, blåsyre)
- Kreftfremkallende stoffer

Kjennetegn på skader

Symptomer på yrkesrelaterte sykdommer/helseskader kan variere etter hvilke stoffer en har jobbet med og hvor lenge en har vært utsatt (eksponert) for disse.

Moderat eksponering kan gi plagsomme reaksjoner som kløe, sviing, kvalme, pustebesvær, hodepine eller svimmelhet. Dette er kroppens reaksjoner på eksponering for stoffer som kan gi helseskader.

Merkes slike reaksjoner når man arbeider med løsemidler eller andre helseskadelige stoffer, bør man holde seg unna disse stoffene inntil en er kvitt plagene og senere fortsette arbeidet iført hensiktsmessig verneutstyr. Arbeidsgiver er pliktig til å ha slikt verneutstyr tilgjengelig og skal sørge for at arbeidet ikke medfører risiko for helseskader. Arbeidsgiver skal pålegge og instruere i riktig bruk, samt påse at arbeidstaker bruker disse.

Dersom man har vært eksponert over lengre tid*, kan skadene gi en eller flere av opplistede kjennetegn.

Dersom svarene dine blir ja på flere av disse punktene, ta kontakt med bedriftshelsetjenesten eller fastlegen for å vurdere om det er nødvendig at du bli undersøkt nøyere av spesialist i arbeidsmedisin.

* Tidsaspektet avhenger av mange faktorer og kan variere.

Akuttsymptomer:

Kvalme
Allergier
Redusert lukt og smakssans
Pustevansker
Tørre slimhinner
Tungt hode

Ved eksponering over lengre tid* kan det oppstå varige skader med symptomer som:

Konsentrasjonsvansker
Innlæringsvansker
Redusert nærhukommelse
Nedsatt prestasjonsevne
Konstant tretthet
Lav støytoleranse
Passivitet
Irritabilitet
Lav terskel for aggresjon
Problemer med samlivet
Redusert seksuell aktivitet
Depresjonslignende tilstand
Sosial isolering
Nedsatt følsomhet i deler av huden
Søvnvansker

Yrkeshistorie

Yrkeshistorie, kalt yrkesanamnese på legens fagspråk, er det første viktige skrittet i en undersøkelse hvor det er mistanke om at det foreligger en sykdom/skade som kan ha sin årsak i eksponering for løsemidler/helseskadelige stoffer.

Yrkeshistorien er helt nødvendig i en undersøkelse. Skal det medisinske fagpersonellet klare å danne seg et korrekt bilde av årsakssammenhengen for plagene er det nødvendig med mest mulig informasjon omkring hele din yrkesfortid, samt de daglige rutinene i ditt nåværende arbeid.

På den skaddes side er yrkeshistorien sammen med symptombeskrivelsene det viktigste bidraget for at en skal oppnå en mest mulig riktig diagnose. Husk at selv små detaljer fra arbeidsmiljøet du har hatt kan ha avgjørende betydning for at riktig diagnose kan bli stilt. Utredning av en mulig løsemiddel- eller annen yrkesrelatert helseskade avhenger av dette. Det er kanskje vanskelig å huske alt og ofte føler en seg for sliten til denne oppgaven, men be om hjelp, gjerne fra kolleger.

Her er noen tips om hva du må huske å notere deg før første legebesøk
Hvilke løsemidler/helseskadelige stoffer som er brukt og hvor lenge. Bring gjerne med kopi av produktopplysninger og/eller merkeetiketter. Slike produktbeskrivelser skal være tilgjengelig fra produsent eller leverandør (ref.: arbeidsmiljølovens § 5.4). Her er det viktig å fremlegge de aktuelle produktopplysningene for hele tidsrommet du har vært eksponert. Det hender en del ganger at det kommer nye produktopplysninger om de samme stoffene, hvis de har endret sammensetning. Sørg for at produktopplysningene er fra det tidsrommet du arbeidet med løsemidler/helseskadelige stoffer.

Lag en fortegnelse over dine tidligere og nåværende arbeidsplasser m.h.t. ventilasjon, arbeidsmetoder, temperaturer på arbeidsstedet og vernetiltak. Finn ut om det har vært tidligere pålegg fra Arbeidstilsynet og om det har vært foretatt målinger i lokalene. Er eller har noen av dine kolleger blitt syke? Har du hatt akuttopplevelser m.h.t. forgiftningssymptomer osv.

Disse opplysningene følger saken din hele tiden.
Derfor er det viktig at de er så fullstendige
og korrekte som mulig.

Utredning om mulige skader

Diagnosen toksisk encefalopati er betegnelsen spesialistene nytter på en løsemiddelskade i hjernen.

Diagnostiseringen av en slik skade er basert på følgende:

Daglig eksponering av løsemidler som kan gi hjerneskode i mer enn 10 år. Dette er en «tommefingerregel» spesialistene nytter i utredningen. Denne regelen bygger på normalår, uten bruk av overtid og med normalt arbeidstempo, samt type løsemidler en er eksponert for og hvilket nivå. I mange tilfeller er det vist at en kan få skader etter langt kortere eksponeringstid.

Funn ved nevrologiske eller nevropsykologiske undersøkelser. Andre årsaker til hjerneskadene må være utelukket eller mindre sannsynlig.

Man må være forberedt på mange forskjellige typer undersøkelser og tester. Dette er helt nødvendig for en seriøs og sikker utredning. Mist ikke motet, selv om du mener at mange av prøvene virker «unødvendige». De som utreder deg har faste rutiner for slike utredninger og det igjen viser at du blir tatt seriøst.

En omfattende utredning er også viktig for å avkrefte løsemiddel-/kjemisk arbeidsmiljøskade, slik at ingen blir «påført» en skade de ikke har og som kan hindre annen utredning og eventuell behandling.

I de fleste tilfellene vil den skadde selv merke at noe er galt, men det er

heller ikke uvanlig at det er familien, venner eller kolleger som er de første som registrerer at en personlighetsforandring er i ferd med å skje.

Når trettheten blir plagsom og tilstanden vedvarer, selv etter å ha hvilt ut en helg eller etter en tre ukers ferie, eller når irritasjonsterskelen blir svært lav, er det grunn til å ta symptomene alvorlig og få undersøkt nærmere hva årsaken kan være.

Ved mistanke om skade grunnet arbeidsmiljøet må bedriftslegen kontaktes snarest mulig. Det kan også være primærlegen din som gjør de første undersøkelsene. Det er viktig at du er klar over at mange sykdommer gir lignende symptomer og det igjen resulterer i at det kan være både langvarig og i enkelte tilfeller vanskelig å stille den rette diagnosen.

Neste skritt er å bli henvist til en regional arbeidsmedisinsk sykehusavdeling som har spesialister innen arbeidsmedisin, og som ved behov kan henvise deg videre til spesialister innen nevrologi og nevropsykologi. Hvis det dreier seg om yrkesskade er det viktig at man blir stående igjen med en så sikker diagnose som mulig og som det ikke er noen grunn til å tvile på, verken av Rikstrygdeverket eller forsikringsselskapene.

Alt dette tar tid og i mange tilfeller kan ventetiden være vanskelig for den skadde og de personene som står rundt den skadde.

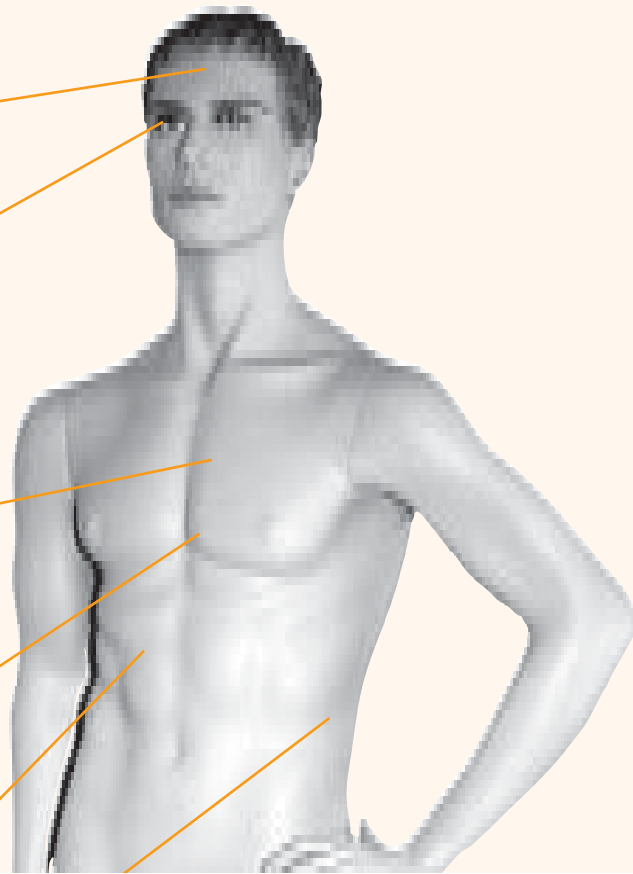
Skader du kan pådra deg ved uvettig omgang med helseskadelige stoffer i arbeidsmiljøet ditt!

Løsemidler angriper hjernen og nervesystemet. Det begynner med tretthet, hodepine, svimmelhet, kvalme og oppkast. Ved svært kraftige påvirkninger kan folk besvime og i verste fall dø. Etter hvert kan disse symptomene bli kroniske (varige). Konsentrasjonsevne, hukommelse og prestasjon svekkes. En merkbar personlighetsendring inntreffer, med nedsatt prestasjonsevne, økende aggresjon, sløvheter og depresjoner.

Damp fra helseskadelige stoffer irriterer øynene. Dampen kan også skade det ytterste laget av hornhinnen, og gi smerter og tåreflod.

Løsemiddel- og isocyanatdamp irriterer slimhinnene og kan føre til astma, langvarig halskatarr eller i verste fall kroniske obstruktive lungesykdommer (KOLS), som bronkitt med oppspytt eller emfysem. Lidelsene betegnes som ikke reversible og kan i verste fall føre til store pusteproblemer med dødelig utfall.

Akutt forgiftning forårsaket av klorerte løsemidler som for eksempel: trikloretylen, tetrakloreten, 1,1,1-trikloreten kan skade hjertet og faktisk føre til døden.

Benzen påvirker bloddannende organer (benmargen) og kan gi opphav til blodkreft og andre blodsykdommer.

Store eller langvarige eksponeringer av visse løsemidler kan gi alvorlige skader på leveren.

Enkelte helseskadelige stoffer kan skade nyrene og kan forårsake langvarige eller kroniske sykdomstilstander.

Løsemidler løser opp fett i huden og gjør den tørr og ru. Er huden hyppig i kontakt med løsemidler, blir den irritert, rød og sprukken. Dette kan til slutt føre til kontakteksem. Symptomene opptrer oftest på hendene, men andre hudpartier kan også ta skade, ved for eksempel at arbeidstøy er gjennomtrukket av løsemidler.

Påvirkning av løsemidler og andre helseskadelige stoffer kan svekke forplantningsevnen. Gravide kvinner må være ekstra på vakt, idet slike stoffer i blodet kan gi fosterskade og abort.

Fritt sykehusvalg og reiseutgifter

Når en allmennlege henviser deg til utredning eller behandling, kan du selv bestemme hvilket sykehus du ønsker. For de fleste vil det kanskje være det mest naturlige å velge det nærmeste sykehuset. Dette bør du diskutere med legen. For å få vite mer om ventetider og fritt sykehusvalg kan du ringe grønt nummer 800 41 004 eller besøke internettadressen: www.sykehusvalg.net

Har du lang reisevei, vil du få dekket utgiftene til reisen fra trygdekontoret som tidligere. Denne ordningen gjelder også ved fritt sykehusvalg. Det eneste du må betale selv er en egenandel på maksimalt 400 kroner hver vei (gjeldende sats for 2006).

Pasientrettigheter ved ny vurdering

Lov om pasientrettigheter gir rett til fornyet vurdering en gang for samme tilstand. Rett til fornyet vurdering som hjemles i § 2-3 sier følgende: «Etter henvisning fra allmennlege har pasienten rett til fornyet vurdering av sin helsetilstand av spesialisthelsetjenesten. Retten gjelder bare en gang for samme tilstand».

I lovmerknader til § 2-3 vises det til at «bakgrunnen for kravet kan være at man er uenig i diagnosen eller vurderingen av sykdommens alvorlighet, eller det kan være uenighet med hensyn til behandlingsopplegg». Det presiseres videre at pasienten må få en henvisning fra allmennlege, og at «dersom allmennlege mener det ikke foreligger grunner som tilsier at pasienten har noe å vinne på en ny vurdering, kan ikke pasienten kreve ny vurdering etter bestemmelsen».

Spesialistvurdering i en trygdesak

I en trygdesak er en spesialistvurdering en selvstendig vurdering, men det er trygdesystemet som har avgjørelsesmyndighet. Spesialistutredning/-vurdering er kun et dokument i trygdesaken. Trygdesystemet skal ha alle dokumentene i saken, og skal ta en avgjørelse på bakgrunn av disse samt uttalelsene fra trygdens rådgivende leger.

Behandling og oppfølging

Først og fremst er det viktig å hindre videre eksponering. Dette gjelder også «uskyldig» bruk av løsemidler og andre helseskadelige stoffer hjemme eller i forbindelse med hobbyarbeid eller bil. Man er som regel blitt overfølsom for enkelte stoffer og da vil det fort oppstå ubehag. Vær også bevisst på dette når du går til innkjøp av materialer til oppussing av hjemmet eller lignende.

Selv om skader i sentralnervesystemet ikke kan repareres, er det mye som delvis kan trenes opp igjen ved å bruke assosiasjoner, nye knep for mestring og å tenke på andre måter. Man kan da oppnå en bedring av enkelte funksjoner som er blitt vanskelige å mestre.

Det er gjort undersøkelser på en del av dette, som viser at behandling kan nytte når det gjøres på den riktige måten. A.L.F vet mer om dette. Behandling og trening kan være nyttig for å bedre hukommelse og livskvalitet og for å få en viss mestring over skadene.

Som ved alle andre skader er det viktig å huske på at selv om noe er skadet, er man fortsatt seg selv og det er mye igjen som fungerer.

Råd og veiledning

Den skadde trenger støtte og hjelp for å ivareta sine rettigheter gjennom hele prosessen. Dette gjelder saksgangen både i trygdeetaten og forsikringsselskapet.

A.L.F har personer i lokallagene som er ferdige med sine saker og som kan gi råd og veiledning.

Alkohol bør unngås mest mulig da løsemiddelskadde har lavere toleranse enn andre. Alkohol kan føre til ytterligere forverring av skadene, spesielt hvis det foreligger leverskader.

Den skadde bør delta i fysisk aktivitet. Det er her ikke snakk om prestasjonsfremmende aktivitet, men kort og godt at man holder seg i god fysisk form.

Ved jevn trening utvikler en seg slik at terskelen blir økt både på det fysiske og mentale plan.

Løsemiddelskader kan ikke helbredes,
men du kan trene deg opp til å leve med dem.

Melding av yrkesskade eller yrkessykdom

En yrkesskade eller yrkessykdom må alltid meldes til trygdekontoret, da den skadde kan ha rett til stønader i henhold til folketrygden.

Arbeidsgiver har plikt til å sende slik melding til trygdekontoret. I tillegg skal arbeidsgiver også sende melding til sitt forsikringsselskap. Slike meldinger skal sendes snarest mulig etter at yrkesrelaterte skader eller sykdommer er konstatert. Den syke/skadde kan imidlertid sende slike meldinger selv, hvis arbeidsgiver har unnlatt å gjøre dette. Melding om yrkesskade/-sykdom gis på eget skjema som du kan be om få utlevert fra ditt lokale trygdekontor. Forviss deg også om at yrkesskaden/-sykdommen blir meldt til Arbeidstilsynet.

Fristen for å melde skaden til trygdekontoret er for yrkesskader/-sykdommer ett år etter at den syke eller arbeidsgiver ble klar over årsaken til sykdommen. Oversittes fristen, vil trygdeetaten likevel i visse tilfeller kunne godta å behandle en melding dersom det er klart at det foreligger en yrkesskade/-sykdom og at det foreligger særlige grunner til at melding ikke ble gitt i rett tid.

Sørg derfor alltid å få brakt på det rene at arbeidsgiver har sendt melding til trygdeetaten og sitt forsikringsselskap*. Om nødvendig, send slik melding selv på eget skjema.

*Lov om yrkesskadeforsikring av 1.1.1990

www.lovdatab.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/usr/www/lovdatab/all/nl-19890616-065.html&emne=yrkesskadeforsikringslov*&&

Fristen for å melde en yrkesskade/
-sykdom til trygdekontoret er ett år.

Rettigheter fra folketrygden

Sykepenger

Dersom du blir sykemeldt på grunn av skaden, har du normalt krav på sykepenger i fra folketrygden. Sykepengene løper i inntil 1 år fra inngitt sykemelding og gir vanligvis 100 % dekning av din faste, normale lønn. Denne regelen gjelder selv om du har mottatt sykepenger for andre sykdommer. Det er et tak på sykepenger på 6 x grunnbeløpet i folketrygden, slik at de med lønn utover dette beløpet, ikke får full inntektstapskompensasjon.

Rehabiliteringspenger

Etter 1 år med sykepenger kan en etter bestemte kriterier bli overført til medisinsk rehabilitering, og vil da i stedet for sykepenger, motta rehabiliteringspenger. Slik ytelse utgjør fra 1/3 til 2/3 av fast lønn, og det oppstår her et klart inntektstap. Dette inntektstapet må man huske på å få med i beregningene ved et eventuelt krav mot arbeidsgivers forsikringsselskap.

Ett av vilkårene for rett til rehabiliteringspenger er at man mottar aktiv behandling med utsikt til bedring av arbeidsevnen. Man får tilkjent denne ytelsen i 1 år, men den kan forlenges. Det er vanlig at retten til rehabiliteringspenger bortfaller dersom man uten tilstrekkelig grunn vegrer seg for å motta tilbud om behandling, rehabilitering eller yrkesrettet attføring.

Attføringspenger

Etter å ha gjennomført perioden med rehabiliteringspenger vil du gå over

på yrkesrettet attføring dersom du fortsatt ikke makter å arbeide. Attføringspenger beregnes på samme måte som arbeidsledighetsstønad. Når du går over på attføringspenger vil trygdesaken bli overført fra det lokale trygdekontoret til arbeidskontoret. Det er arbeidskontorets oppgave å forsøke å hjelpe deg tilbake til arbeidslivet.

Uførepensjon

Uførepensjon kan bli aktuelt hvis du etter rehabilitering og/eller en yrkesrettet attføringsperiode ikke er i stand til å gå tilbake til arbeidslivet eller f.eks. må arbeide i redusert stilling. Trygdesaken vil da bli overført til trygdekontoret igjen. Er arbeidsevnen nedsatt med minst 50 % har du krav på uførepensjon. Ved godkjent yrkesskade vil det være tilstrekkelig at ervervsevnen er nedsatt med 30 %. Disse beregningene skjer etter spesielle regler. Uførepensjon gjelder i utgangspunktet frem til fylte 67 år.

Yrkesskadefordeler

Når man har fått godkjent sin skade som yrkesskade eller yrkessykdom, inntreer en rekke fordeler. Man vil da kunne få rett på menerstatning fra folketrygden, dersom den varige medisinske invaliditetsgraden er minst 15 %. Man vil også få rett til dekning av utgifter til lege og medisiner som har sammenheng med yrkesskaden.

Etter folketrygdloven har du som yrkesskadet også rett til følgende:

Fri fysikalsk behandling og hjelpe- midler når diagnosen er polynevro- pati (degenerative forandringer i det periferie nervesystemet) og denne er godkjent som yrkesskade.

Rett til fritt opphold på kursteder når skaden er yrkesrelatert og godkjent som yrkesskade. Det enkelte trygde- kontor må godkjenne slike henvis- ninger, en får det ikke automatisk.

Hva med forsikrings-selskapet?

Yrkesskedeforsikringslovens regler for å godkjenne en skade eller sykdom som yrkesskade er ganske lik folketrygdlovens. Med bakgrunn i dette avven- ter forsikrings-selskapet sin avgjørelse i saken til trygdekontoret har truffet sin beslutning. Både trygd og forsikring har en rett og en plikt til å fatte en selv- stendig beslutning uavhengig av hverandre. Rent faktisk er det langt på vei de samme vurderingstemaene for begge parter.

Et unntak er kommunal sektor med unntak av Oslo kommune, hvor tariff- avtalen fastsetter at forsikrings-selskapene skal legge Rikstrygdeverkets avgjørelse til grunn.

Grunnen til at forsikrings-selskapene avventer trygdekontorets avgjørelser er antakelig at da slipper de både arbeidet og kostnadene ved innhenting av medisinske og andre relevante opplysninger i saken, samt evt. spesialist- erklæringer. Dette er dokumenter som trygdekontoret også innhenter for å ha tilstrekkelig grunnlag for avgjørelse i saken.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har erfart at i mange tilfeller avslår forsikrings-selskapene erstatning hvis ikke yrkesskaden er godkjent av trygdekontoret, selv om forsikrings-selskapene har plikt til å fatte en selvstendig beslutning. Det som også kan skje er at selv om trygde- kontoret godkjenner skaden som yrkesbetinget, godkjenner ikke forsikrings-selskapet denne, noe de heller ikke har plikt til.

Man må da fortsette å skaffe dokumentasjon som godtgjør at det foreligger en yrkesskade/ -sykdom som så legges frem for forsikrings- selskapet.

Likeledes må man, hvis ikke trygdekontoret godkjenner skaden fremskaffe dokumentasjon som viser at en er dekket innunder yrkesskade- forsikringsloven.

Rettigheter fra forsikringen

Med virkning fra 1.1.1990 ble alle arbeidsgivere pålagt å tegne yrkesskedeforsikring for sine ansatte. Yrkesskader som er konstatert etter denne dato kommer inn under denne ordningen og gir rett til erstatning.

Påførte og fremtidige ekstrautgifter på grunn av skaden

Utgifter til legebeseøk, fysioterapi, tannlege m.m. som ikke dekkes gjennom trygdeordninger, skal i utgangspunktet dekkes av forsikringsselskapet. Det skal også dekkes utgifter til transport til og fra legebeseøk og behandlinger.

Det er viktig å ta vare på alle kvitteringer slik at utgiftene kan dokumenteres. Kvitteringene kan også være til stor hjelp for å vurdere de fremtidige merutgifter.

Påført fremtidig inntektstap

Dette er tap som løper fra skadetidspunktet og frem til oppgjørstidspunktet. Dette vil være datoen når det endelige erstatningsoppgjøret finner sted. (Her er det viktig at man påser å påføre den riktige datoen for skadetidspunktet. Er en i tvil spør om hjelp til dette.) Inntektstapet er differansen mellom den inntekt en ville hatt som yrkesaktiv fra skadetidspunktet til pensjonsalder og den faktiske inntekten en har hatt i form av sykepenger, attføringspenger, rehabiliteringspenger og eventuell uførepensjon.

Men- og grunnerstatning

Menerstatning fastsettes ut fra medisinsk invaliditetsgrad og grunnbeløpet i folketrygden på oppgjørstidspunktet. Grunnerstatningen som baseres på fremtidig tap av inntekt beregnes ut fra ervervsmessig yrkesrelatert invaliditet og alder på skadetidspunktet.

Beregningen som er standardisert vil favorisere lavtlønnede fordi utgangspunktet for beregningen er en årlig lønnsinntekt på syv ganger grunnbeløpet i folketrygden. Det gis et tillegg for grunnerstatning i ung alder frem til fylte 45 år. Etter fylte 46 år gis det tilsvarende reduksjon i erstatningen frem til pensjonsalder.

Private forsikringer

Vær oppmerksom på at gjeldsforsikringer, forsikringer mot uførhet og ulykkesforsikringer, private eller kollektive via arbeidsgiver eller fagorganisasjonen kan komme til anvendelse i din sak.

Det kan være aktuelt å sjekke ferie- og fritidsforsikringer idet disse også kan gi dekning ved yrkesskade. I enkelte tilfeller kan det også være forsikringer gjennom kredittkort, medlemskap i foreninger m.m.

Dekning av advokatbistand

Det er viktig å være klar over at det er den som engasjerer advokat som er oppdragsgiver og på den måten er ansvarlig for dekning av salær og utgifter. Nå er det slik at forsikrings-selskapene plikter å dekke rimelige og nødvendige utgifter til juridisk bistand dersom det innrømmes erstatnings-ansvar. Det kan her søkes om retts-hjelpdekning gjennom fylkesmannen, men det fordrer begrenset inntekt. Advokaten din er behjelpelig med en slik søknad.

Fremsetting av krav

Krav om erstatning etter denne loven må fremsettes ovenfor det forsikrings-selskapet arbeidsgiveren har tegnet forsikringen i. Dersom det ikke er tegnet forsikring av arbeidsgiver eller firmaet er innstilt eller gått konkurs kan krav rettes til Yrkesskadefor-sikringsforeningen (se side 31).

Både trygd og forsikring har en rett og en plikt til å fatte en selvstendig beslutning uavhengig av hverandre.

Utdrag av arbeidsmiljøloven

Kilde: LOVDATA.NO

Kapittel 2. Arbeidsgivers og arbeidstakers plikter

§ 2-1. Arbeidsgivers plikter

Arbeidsgiver skal sørge for at bestemmelsene gitt i og i medhold av denne lov blir overholdt.

§ 2-2. Arbeidsgivers plikter overfor andre enn egne arbeidstakere

(1) Når andre enn arbeidsgivers egne arbeidstakere, herunder innleide arbeidstakere eller selvstendige, utfører arbeidsoppgaver i tilknytning til arbeidsgivers aktivitet eller innretning, skal arbeidsgiver:

- a) sørge for at egen virksomhet er innrettet og egne arbeidstakers arbeid er ordnet og blir utført på en slik måte at også andre enn egne arbeidstakere er sikret et fullt forsvarlig arbeidsmiljø,
- b) samarbeide med andre arbeidsgivere for å sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø.

(2) Hovedbedriften skal ha ansvaret for samordningen av de enkelte virksomheters helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Dersom det samtidig sysselsettes mer enn 10 arbeidstakere, og ingen virksomhet kan regnes som hovedbedrift, skal det skriftlig avtales hvem som skal ha ansvaret for samordningen. Kommer slik avtale ikke i stand, skal det meldes til Arbeidstilsynet som bestemmer hvem som skal ha ansvaret for samordningen.

(3) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av arbeidsgivers plikter etter denne paragraf.

Endret ved lov 15 des 2006 nr. 69 (i kraft 1 jan 2007 iflg. res. 15 des 2006 nr. 1406).

§ 2-3. Arbeidstakers medvirkningsplikt

(1) Arbeidstaker skal medvirke ved utforming, gjennomføring og oppfølging av virksomhetens systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Arbeidstaker skal delta i det organiserte verne- og miljøarbeidet i virksomheten og skal aktivt medvirke ved gjennomføring av de tiltak som blir satt i verk for å skape et godt og sikkert arbeidsmiljø.

(2) Arbeidstaker skal:

- a) bruke påbudt verneutstyr, vise aktsomhet og ellers medvirke til å hindre ulykker og helseskader,
- b) straks underrette arbeidsgiver og verneombudet og i nødvendig utstrekning andre arbeidstakere når arbeidstakeren blir oppmerksom på feil eller mangler som kan medføre fare for liv eller helse, og vedkommende ikke selv kan rette på forholdet,
- c) avbryte arbeidet dersom arbeidstaker mener at det ikke kan fortsette uten å medføre fare for liv eller helse,

- d) sørge for at arbeidsgiver eller verneombudet blir underrettet så snart arbeidstaker blir kjent med at det forekommer trakassering eller diskriminering på arbeidsplassen,
- e) melde fra til arbeidsgiver dersom arbeidstaker blir skadet i arbeidet eller pådrar seg sykdom som arbeidstaker mener har sin grunn i arbeidet eller forholdene på arbeidsstedet,
- f) medvirke ved utarbeiding og gjennomføring av oppfølgingsplaner ved helt eller delvis fravær fra arbeidet på grunn av ulykke, sykdom, slitasje eller lignende,
- g) delta i dialogmøte etter innkalling fra arbeidsgiver, jf. § 4-6 fjerde ledd.
- h) rette seg etter påbud fra Arbeidstilsynet.

Kapittel 5. Registrerings- og meldeplikt, produsentkrav mv.

§ 5-1. Registrering av skader og sykdommer

(1) Arbeidsgiver skal sørge for registrering av alle personskader som oppstår under utførelse av arbeid. Det samme gjelder sykdom som antas å ha sin grunn i arbeidet eller forholdene på arbeidsplassen.

(2) Registeret må ikke inneholde medisinske opplysninger av personlig karakter med mindre den opplysningene gjelder har samtykket. Arbeidsgiver har taushetsplikt om opplysninger om personlige forhold i registeret.

(3) Registeret skal være tilgjengelig for Arbeidstilsynet, verneombud, bedriftshelsetjeneste og arbeidsmiljøutvalg.

(4) Arbeidsgiver skal føre statistikk over sykefravær og fravær ved barns sykdom etter nærmere retningslinjer fra Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. folketrygdloven § 25-2 første ledd.

Endret ved lov 16 juni 2006 nr. 20 (i kraft 1 juli 2006 iflg. res. 16 juni 2006 nr. 631).

§ 5-2. Arbeidsgivers varslings- og meldeplikt

(1) Dersom arbeidstaker omkommer eller blir alvorlig skadet ved en arbeidsulykke, skal arbeidsgiver straks og på hurtigste måte varsle Arbeidstilsynet og nærmeste politimyndighet. Arbeidsgiver skal bekrefte varselet skriftlig. Verneombudet skal ha kopi av bekreftelsen.

(2) Departementet kan gi forskrift om at slikt varsel skal gis også i andre tilfeller.

(3) Departementet kan gi forskrift om at arbeidsgiver skal gi melding til Arbeidstilsynet om:

- a) arbeidsulykke som det ikke kreves varsel om etter første eller andre ledd, herunder akutt forgiftning, og tilløp til slike ulykker,
- b) sykdom som er eller kan være forårsaket av arbeidet eller forholdene på arbeidsplassen.

(4) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om omfanget og gjennomføringen av varslings- og meldeplikten etter denne paragraf.

§ 5-3. Leges meldeplikt

(1) Enhver lege som gjennom sitt arbeid får kunnskap om at arbeidstaker lider av en yrkessykdom som er likestilt med yrkesskade etter folketrygdloven § 13-4, eller annen sykdom som legen antar skyldes arbeidstakers arbeidssituasjon, skal gi skriftlig melding om det til Arbeidstilsynet.

(2) Dersom arbeidstaker gir sitt samtykke, skal arbeidsgiver underrettes om sykdommen.

(3) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om omfanget og gjennomføringen av meldeplikten, herunder at den skal omfatte nærmere angitte sykdommer som kan antas å skyldes arbeidets art eller forholdene på arbeidsplassen.

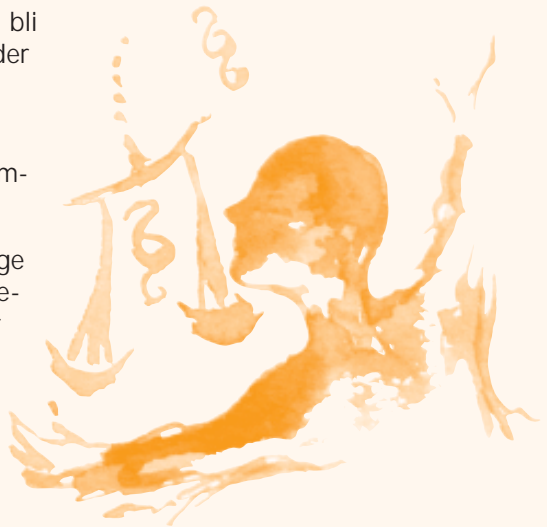
§ 5-4. Produsenter og importører av kjemikalier og biologisk materiale

(1) Den som produserer eller importerer kjemikalier eller biologisk materiale som skal brukes eller ventelig vil bli brukt i virksomhet som går inn under denne lov, skal:

- a) skaffe til veie opplysninger om kjemikaliets eller materialets sammensetning og egenskaper,
- b) treffe de tiltak som er nødvendige for å forebygge ulykker og helseskader eller særlig ubehag eller ulempe for arbeidstakerne,

- c) gi melding til den departementet bestemmer om kjemikaliets eller materialets navn, sammensetning, fysikalske og kjemiske egenskaper, samt supplerende opplysninger som måtte kreves for å fastslå stoffets farlighetsgrad,
- d) sørge for forsvarlig emballasje slik at ulykker og helseskader forebygges,
- e) merke emballasjen med kjemikaliets eller materialets navn, produsentens eller importørens navn og tydelig advarsel på norsk. Etikett for merking skal sendes sammen med melding etter bokstav c.

(2) Unntatt fra meldeplikt og merkeplikt etter disse bestemmelser er næringsmidler og stoffer som går inn under matloven samt legemidler.

Huskeliste

Ved mistanke om at det foreligger en løsemiddel-/kjemisk arbeidsmiljøskade, må det meldes fra til arbeidsgiver.

Drøft med allmennlegen om skademeldinger skal sendes til trygdekontor, Arbeidstilsynet og til forsikringsselskapet hvor arbeidsgiver har tegnet sin yrkesskadeforsikring.

Lag en oversikt over hvilke løsemidler/helseskadelige stoffer du har arbeidet med og lag en beskrivelse over arbeidsrutiner og miljø, samt opplysninger om bedriften.

Gå helst ikke alene på offentlige kontorer. Ta med en pårørende. Dette er viktig slik at du ikke glemmer ting du blir informert om.

Kontroller at du får de fordelene du er berettiget til ved yrkesskade.

Sjekk at trygdekontoret har notert korrekt inntekt på skadetidspunktet.

Sjekk om yrkesskadeerstatningen er tilstått med samme medisinske uførehetsgrad som spesialisten foreslår eller avgjør i spesialisterklæringen.

Du har rett til fullt innsyn i sakspapirene dine. Bruk den retten og sett deg godt inn i din egen situasjon.

Bruk tid på å sjekke alle aktuelle forsikringer for å se om de kan gi noen utbetalinger.

Send om nødvendig anke på forsikringsavgjørelser du ikke er enig i til forsikringsklagekontoret. Adressen finner du til høyre.

Husk å overholde klagefristen som er 6 måneder.

Bruk advokat i erstatningsaker. Også ved standardiserte saker er det lurt å få kyndig hjelp.

Få alltid forsikringsselskapets erstatningsberegninger sjekket. Bruk gjerne advokat til dette. Slike kostnader blir som regel dekket av forsikringsselskapet.

Godta ikke at forsikringsselskapene alene utpeker hvilken lege som skal avgi spesialistuttalelse. Det hender dessverre at samme lege har faste oppdrag for nettopp dette forsikringsselskapet.

Har forsikringsselskapet erkjent erstatningsansvar, kan du be om å få utbetalt foreløpige penger før saken er ferdigbehandlet, også om det foreligger anke på størrelsen av erstatningen.

Adresse til

Forsikringsklagekontoret:

Forsikringsklagekontoret
Drammensv. 145 A
0277 OSLO

Postadresse:
Postboks 53 Skøyen
0212 OSLO
Tlf: 23 13 19 60

Adresse til

Yrkesskadeforsikringsforeningen:

Yrkesskadeforsikringsforeningen
Postboks 2551 Solli
0202 OSLO
Tlf: 23 28 42 00

Oppsummering

Med utgangspunkt i at en sykdom/skade har oppstått i forbindelse med utøvelse av yrket, er det først ordinær sykemelding som gjelder. Du kan være sykemeldt i ett år. Etter norsk lov kan den skadde ikke bli oppsagt fra sin stilling i sykemeldingsperioden.

Ved mistanke om at det foreligger en yrkesrelatert sykdom/skade bør allmennlegen, i tillegg til henvisning til spesialist i nevrologi, nevropsykologi og yrkesmedisin, sende melding til trygdekontoret med kopi til Arbeidstilsynet.

Skaff deg full oversikt over din egen økonomiske situasjon. Undersøke hvilke forsikringer arbeidsgiver hadde da skaden ble konstatert. Påse eller sørg for at skademeldingsskjema blir sendt til forsikringsselskapet. Her må en passe på at skadedato er korrekt utfyllt. Er en i tvil, be fagfolk hjelpe med dette.

Trygdekontor og arbeidskontor skal gi nødvendig informasjon om medisinsk og yrkesmessig attføring. Motsett deg aldri opplegg som blir tilrettelagt for deg. Det kan få konsekvenser, for eksempel tap av rettigheter.

Uførepensjon for yrkesskadde skal gi høyere ytelse enn vanlig pensjon. Den vanlige måten å beregne dette på er å se på differansen mellom de 3 beste opptjeningsårene for pensjonspoeng og arbeidsinntekten i skadeåret. Loven sier at den beregningen som gir høyest utbetaling skal benyttes. Husk at det i tillegg til dette er regler for tilleggsytelser dersom visse betingelser er oppfylt. Ved varig medisinsk invaliditetsgrad på minst 15 % har du krav på menerstatning fra det offentlige og forsikringsselskapet. Finn ut hva som gir deg best uttelling, enten engangsutbetaling eller faste månedlige beløp. Primærlegen eller advokaten din kan være en støttespiller i dette.

Dersom det er foreslått en grad av både medisinsk uførhet og arbeidsuførhet fra Rikstrygdeverkets side og det ikke er i samsvar med den medisinske ekspertises konklusjoner, eller at den skadde er misfornøyd med vedtaket, bør saken påklages. Pass på at frister for søknader og anker blir overholdt. Klagefristen er tre uker etter at vedtaket ble mottatt. Klagen går via trygdekontoret til Rikstrygdeverket og Trygderetten. Dersom det klages over uføregrad eller medisinsk invaliditetsgrad, kreves det nye spesialistundersøkelser og uttalelser om resultatet.

Merker en at sakspapirene eller saksbehandlingen stanser opp underveis, er det viktig å orientere trygdekontoret om dette skriftlig, slik at ikke saken blir foreldet. Husk alltid at du skal ha skriftlig tilbakemelding om saksgangen i alle dine henvendelser i saker som ligger under den offentlige forvaltningen. Jfr. Lov om offentlig forvaltning.

Prøv å være aktiv i forhold til de som skal undersøke/utrede deg eller behandle din sak. Krev spesialistundersøkelser dersom det ikke blir foreslått. Be om at alle regler og bestemmelser blir forklart slik at du forstår dem. Den skadde har rett til å få alt skriftlig, samt å få kopier av alle sakspapirene (jfr. Forvaltningslovens §§ 18 – 19).

Det kan være slitsomt å gå til offentlige kontorer, men husk at du som er skadd har samme rettigheter som alle andre. Hvis du synes at det er lettere å møte opp med en ledsager, så er det ingen ting i veien for at du kan gjøre det. Reglene i samfunnet er til for å hjelpe oss, samfunnet skal ikke bli vår motstander.

Dersom trygdekontoret vedtar at den skadde er 100% arbeidsufør, vil det innvilges medisinsk attføring mens søknaden om uførepensjon behandles. Går vedtaket ut på at en har en restarbeidsevne etter omskolering, kan en få yrkesrettet attføring. Den administreres av arbeidskontoret, men pengene utbetales fra trygdekontoret. Dette kalles rehabiliteringspenger og bevilges for 1 år, men kan forlenges når omskolering eller rehabilitering tar lengre tid.

Ved en eventuell senere forverring av samme skade, kan det søkes om dekning av egenandeler som må betales i forbindelse med nye undersøkelser og behandlinger. Det er også viktig å huske at alle egenandeler du betaler ved legebesøk og kjøp av medisiner som har sammenheng med din godkjente yrkesskade, skal du ha refundert av trygdekontoret.

A.L.F kan hjelpe med ytterligere informasjon om regler og rettigheter. A.L.F har kontakt med advokater og andre fagfolk, som er spesialister på slike saker.

Medlemsfordeler

Som hovedmedlem i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening er du i tillegg fullverdig medlem i Norges Handikapforbund.

Du får en rekke gode, nyttige og varierte medlemstilbud både igjennom A.L.F og NHF. Medlemskontigenten må være betalt for å kunne benytte seg av medlemsfordelene.

Det arbeides kontinuerlig for å fremskaffe nye og attraktive medlemstilbud, som er til glede og nytte for våre medlemmer.

Råd og veiledningstjeneste.
Rettinghetsinformasjon.

Rabattordninger på: Bensin, hotell-
opphold, feriereiser og bilutleie.

NHF's feriehytte m/anneks, kan leies
til svært gunstige priser.

Gunstige forsikringsordninger.
Medlemskap i NAF til redusert pris.

Bli medlem nå!

Medlemskontigent per 1.1.2008

Kr 300,- for hovedmedlemmer

Kr 150,- for husstandsmedlemmer

JA, jeg ønsker å melde meg inn
i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

Navn _____

Adresse _____

Postnr _____ Sted _____

Epostadr _____

- Løsemiddel-/arbeidsmiljøskadd
 Pårørende
 Interessemlem
 Ønsker opplysninger for kollektivt
medlemskap

Sendes
i frankert
konvolutt.

Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening
Postboks 9217 Grønland
0134 OSLO

Viktig å vite for deg som arbeider med eller omgås helseskadelige stoffer eller har blitt syk eller skadet.

Hvem er vi?
Hva gjør vi?
Helseskadelige stoffer
Hvilke skader?
Hva sier loven?
Hvilke rettigheter?
Utredning og oppfølging
Likemannsarbeid
Hva med pårørende?

Utgitt med støtte fra
Sosial- og helsedirektoratet

